

⁵ U tom smislu sasvim su (npr. neprikladni) termini tipa *maternji korisnik* (eng. *native speaker*), *frazi obeleživač* (eng. *phrase marker*) ili »prevodjenje« simbola (kao da se ovi uopšte smeju »prevoditi«) NP, VP, N, V, u IF, GF, I, G (i to nedoslodno).

Milorad Radovanović

SLOBODAN ZUBANOVIĆ: »KUPATILO«

»Prosveta«, Beograd, 1973.

Zašto da se obmanjujemo da prema prvoj knjizi treba biti blag i popustljiv samo zato što je *prva*, što je tek *prvi* glas nekog mladog pesnika (?). Ukoliko je knjiga vredna nema potrebe da se prema njoj bude »surov«, no ukoliko knjiga nijednim svojim elementom ne domaša, ili bar ne obećava da će njen autor ikada domašiti jednu neprijepornu stvaralačku ozbiljnost koja bi kako njega tako i čitaoca naprosto osudila na potpunu predanost onom pesničkom, tada zaista ne vidim nikakvog opravdanja za to da se toj knjizi oprostimo nedostatak onog bitnog, nadajući se beznađežno da će ta pesnička invalidnost moći dočepiti da bude nadomeštena nekim veštačkim izumom poput veštačkih pluća. Ali, kada je reč o prvoj knjizi Slobodana Zubanovića (1947), *Kupatilo*, o nedoumici nema ni traga. Čitalac može u nju da ima, nema sumnje, puno poverenje, štaviše, ona će mu otvoriti i mogućnosti novih, neočekivanih obzora što sviču na raznolikim stazama kojima lutalački plodno kroči poezija.

Sa svojih tridesetak pesama ova sveska uspeva da okrene i učini čitljivim nemarno presavijeni čošak onoga lista kojeg mi blagonaklono nazivamo (*naj*)mlada srpska poezija i čije su glavne reči, osnovna polazišta i utočišta, ovenčana nekolicinom poznatih nam imena »veličanstvenih«, već uveliko ustanovljene, odlučene, presuđene i uvrštene u antologijski »katalog«, »leksikon« (iliti »spisak«) savremenog srpskog pesništva.

Ali, šta nam, ukratko, postaje očitim ovim poetskim čistilistem što se nazvalo ni manje ni više već higijensko-kozmetički samosvojno, *Kupatilo*?

Najpre, leksičko polje za koje smo do sada verovali i tvrdili čak da ne pripada rečniku pesme. Kada, peškiri, solisti, sapin, garderoba, novinska vest, knjiženje eksproprisanih nepokretnosti, obdanište, veterinar, telegrafskotelefonski gest... Itd... Mehaniizam kojim se ove i ovakve reči uređuju u nove sintagme i metafore ima u sebi neke munjevitosti, sažetosti, eliptičnosti, što odatle brižljiv rad na pesmi i njeno probrano zgotavljanje. Sve je tu podvrgnuto živom i paradoksnom jeziku sazdanom na osnovama jedne sintaksičke pa i semantičke neočekivanosti koja uzbuđuje, koja pruža pravo blaženstvo čitaocu. Kratak dah stiha održava se snagom dugog daha čitanja. To neprocenjivo *zadovoljstvo*, poslastica čitanja, za kojim, konačno, možda i jedino tragamo, upotpunjava se Zubanovićevim minucioznim i bizarnim sagledavanjem svakodnevnja. A bestidnost njegovog otkrivanja i povezivanja situacija i stvari otekoljuje se kao prestup one granice koju nam je postavio udžbenički nepomeriv i provejan stil pesničkog imaginiranja i mišljenja. Ovde se ne pomišlja na Zubanovićev urbani orfizam koji nam odmah pada, podnoseći se na razini (koži) stvari, u oči i po kojem ga odviše nehajno svrstavamo zajedno s jednim drugim pesnikom, Miroslavom Maksimovićem (knjige: *Spavač pod upijačem* i *Menjači*). Ono što ga presudno oslobađa od toga da se zaustavi na jednom pukom izrazu urbanog, izrazu koji ne bi ništa učinio niti promenio u samoj pesničkoj strukturi i ustrojstvu jezika, to je, pre svega, neprestano uvećavanje i uslojavaње osetljive ironije jezika i njegovih poredbenih figura pomoću jednog delotvornog načela paradigmatškog

slovensko narodno gledališče, maribor
a. hinc: »lažna ivana«

jugoslovensko dramsko pozorište, beograd
b. nušić: »mister dolar«

asociranja. Ovo načelo kod Zubanovića ne razmerava nego združuje kvalitete stvari i njihova saodnošenja. U klasično uravnoteženom i proverenom obliku pesme, katrenu, samorodno izrasta klica destrukcije. Klasična forma pesme rovaši se iznutra. No, ta klica-razoriteljka je klica-isceliteljka i, posejana iznutra, ona započinje svoj rad iz trine. Naime, pitanje koje iskršava sa njome, pitanje koje ključno određuje ozbiljnost onoga što se poduhvatilo *Kupatilom*, jeste pitanje o obliku i značenju u pesmi.

Unutrašnji oblik je ono sa čim se sudaramo, razasuto — ono nam, nevidljivo, ipak uskraćuje mogućnost da ga zaobiđemo. Oblik je prepreka koja utvrđuje prvobitno značenje u pesmu, u *prostranstvo* izričito spravljeno za oblik i njegovu nezaobilaznost:

Oblici o koje se saplićem
nemaju kuda iz svog prostranstva
(Stikar priprema izložbu)

No Zubanovićeva ironijska destrukcija menja pozornicu pesme. Postojanost oblika je promenljiva veličina ukoliko se dekonstruiira prvobitno značenje. Reč dobija novu snagu, preokreće se igra intenziteta, obnovljenim značenjem, »mostom prvobitnog slova«, iskonskog tipa pisma, snagu koja preuzima ulogu oblika. Ta snaga je *tišina*, tišina jezika (što je njegovo pesničko »stanje«) i sveta (što je njegova istoričnost shvaćena kao istoričnost iščekivanja logosa i njegovog sjaja kojim neumitno i neizmenljivo obasjava značenja). Most narasta »u tišini«. Kao (sve)moguća posledica promena prvobitnog značenja unutar postojanosti oblika, unutar njegovog »prostranstva«, javlja se preorijentacija ljudskog uma. Orijentiruma više nije stalnost, nepromenljivost i prozirnost značenja što ih je svet uskladištio u jeziku, već zahtev da se ona neprestano dovede u pitanje, da se menjaju. To jest, u samotnom prostoru »kupatila«, gde se čovek okreće samom sebi, svojoj »intimnosti«, gde rovari unutar svoga glatkog i punog tela (bez organa — veli Arto), zbiva se prožimanje uma »vlažnom« tišinom jednog jezika (pesničkog) u kojem je na delu izmena svih prvobitnih značenja sveta.

Na koncu, put *Kupatila* od svakodnevnja do jednog od bitnih pitanja poezije, o obliku i značenju, jeste put kojim se vredi zaputiti radosnom igrom čitanja, ako ni zbog čega drugog — onda bar zbog te radosti koju nam zaizvesno osiguravaju vrline ove (prve) knjige Slobodana Zubanovića.

Jovica Aćin

BRANISLAV PRELEVIĆ: »IGRAČ U VAZDUHU«

»Prosveta«, Beograd, 1973.

Pesništvo Branislava Prelevića ne signalizuje svojom pojavnošću ni tematska niti formalna strujanja upravljena ka izvesnim novim prostorima poetskog uobličavanja. Po svome jeziku, obliku stihova i dihovnim sadržajima koje sobom nose, ovi tekstovi su, nedvosmisleno, direktno eksponirani ka strujanjima proverenog standardizovanog govorenja, lišeni tragalačke intencije u osnovi poetskog čina, sračunati takvim postupkom na, eventualnu, smanjenu mogućnost udesa u sferi smislenosti.

Gledana u izvesnoj ravni celovitosti, ova knjiga razvija veoma neujednačeno poetsko tkanje; pesnički zapis dinamično oscilira između procesa prosečnosti i uzleta do vrhunske gradnje teksta, koja se ukaže u trenutku, kao blesak. Ta stanovita disharmonija kvalitativnih obeležja evidentna je kako u međusobnim odnosima ciklusa, tako i među pojedinim pesmama unutar samih ciklusa. U pozitivnom smislu, posebno je distanciran ciklus *Igrač u vazduhu*, kojim se i čitava zbirka naslovljava, u kome je ostvaren projekt tematsko-motivske celovitosti, kontinuiranosti u sazdanju osnovne misli. Od teksta do teksta otvaraju se sfere individualno egzistentnog koje se spojnicama konstruktivnog i osmišljenog tvoračkog čina preobraćaju u koherentnu sferu »univerzalno egzistentnog«. Naime, bez obzira da li je u pitanju *Igrač u vazduhu*, *Kopač na snegu*, *Crtač na peščanoj duri* itd, svaka ova pojedinačna struktura viđena je u jednom, zajedničkom za sve, času svoje egzistencije, ili ne-egzistencije, u času kada se njihov bitak sunovraćuje, nestaje, transformiše u ne-bitak. Nit koja drži u sponi ove, ipak, u osnovi raznorodne egzistencije, to su spoljašnji elementi pojavnosti koji kod svake ponovo uskršavaju kao signifikatori udesa: »vatras«, »nebo«, zatim »konopac« koji dubljom semantičkom intervencijom biva ostvaren kao »crta« (crta-udes):